

ZORA

GLASILO KATOLIŠKO- NARODNEGA DIJAŠTVA

LETNIK XIV. ŠT. 3.

:: :: PRILOGA :: ::
SREDNJEŠOLEC.

UREDNIK M. BOŽIČ.

ZORA IZHAJA VSAK MESEC
20EGA TER STANE CELO-
LETNA NAROČNINA K 4⁰⁰,
:: ZA DIJAKE K 2⁰⁰ ::

KATOLIŠKA TISKARNA, LJUBLJANA.

Resna beseda.

Spisal Jos. Prevrat.

Discite moniti, amici et — inimici!

En pogled v moderno družabno življenje zadošča, da opazimo, kako se poostruje »boj za obstanek«. Kaka so orožja in načela tega boja! Zob za zob, sila proti sili! To je tisto čarno geslo, ki naj razreši — problem socialne preosnove. In kaj je navadno konečni rezultat vse tragedije? Kdo zmaga? Kdor ima ravno premoč. To je facit moderne etike!

Mimogrede omenimo, kako bi izgledala ta etika v bodoči socialistični državi. Socialno demokratična revija »Soz. Monats-Hefte« 1907, II. 11, str. 943 piše takole: Die Basis unseres politischen Systems kann keine andere sein, als die Organisation auf der Grundlage wirtschaftlicher Interessengemeinschaft, wobei die Fachorganisation eine hervorragende Stellung nimmt. Diese Organisation wird ein gewisses Mass öffentlicher Autorität mit zwingender Kraft über Minoritäten besitzen müssen. Über ihr muss das Organ stehen, in dem die Interessen und der Wille des Volks in seiner Gesamtheit ihren Ausdruck finden.« . . . Der Staat verleiht der willigen Mehrheit das Recht, unter gewissen Bedingungen im öffentlichen Interesse die Minderheit zu zwingen, in einen Verband zu treten, wodurch die Ausführung dieser Arbeiten (dela v javno korist) zur öffentlichen Pflicht wird.« . . . Jasnejše ne more biti izražena etika materialistično-mehanističnega svetovnega naziranja, ki ga priznavajo vsi naši »napredni elementi«. To pripominjamo še s posebnim povdarkom, ker plavajo ti »elementi« socialni demokraciji nasproti.

Poseben pojav v današnji socialno bolni dobi so stavke, ki kot bliski posvetijo tu pa tam v človeško družbo, ki tava v temi. Kaj je stavka? Oglejmo si ta pojem od več strani vsaj v bistvenih potezah. Saj kažejo gotova znamenja, da postane ta beseda v razvoju slovenskega dijaštva principielne važnosti.

Stavka je posebno sredstvo v dosego gotovega skupnega cilja. Izvor mu je v nezdravih in nenaravnih razmerah družbe, zlasti v izkoriščanju delavskih telesnih in tudi нравnih moči od strani kapitala. Je

torej več ali manj boj med človekom in materijo, za ceno in vrednost obeh. Polagoma dospe razmerje med delodajalcem (kapitalom) in delojemalcem do one višine, ko mora nastati peripetija ali pa usodna katastrofa. Stavka ima torej značaj skrajnosti, je torej skrajno sredstvo v obrambo skupnih stanovskih dobrin.

Sila in vsa važnost stavke tiči ravno v organizirani in stanovsko zavedni množici. Zato ve zlasti delavstvo dobro, da more zmagati le, ako postavi v boj proti materiji, denarju, veliko število rok, ki se sklepaajo v neodjenljivo, eno samo veliko — pest. Kadarkoli se vzdigne velika skupna roka, se pripravlja — vihra množice, socialna katastrofa, ki naj konča neznosne razmere in doseže lepše dni. Suha realnost v boju z idealnostjo! Izravnava med njima mora nastopiti, sicer gorje človeštvu, ako so ventili neodjenljivi: r e v o l u c i j a !

Stavka je torej tudi revolucionarnega značaja!

Kako in po kakih načelih naj torej presojava to skrajno sredstvo stanovsko zavedne in solidarne množice v svrhu samoobrambe?

Če opazujemo ta boj interesov z vidika materialistične etike, potem ga moremo smatrati izključno le za poseben slučaj boja dveh sil, samo da postavimo na eno stran ono veliko, močno pest, na drugo pa kapital in čakamo, kdaj kdo omaga in se — uda. Potem pa konštatiramo z mirnim srcem mehanika, da je ta in ta moč bila vsled teh in teh činiteljev izdatno močnejša in je naravno vsled tega prevladala. In to bi lahko imenovali znanstveno-kritično-moderno raziskavanje mehaničnih efektov, nikakor pa ne čut za dostojanstvo človeka, njegove osebne, zlasti duševne vrednosti, nikakor ne socialno pravičnost!

Kje vidite pri tem tehtanju, da se ruši gotov socialni npravni red? Mi to vidimo, a z drugega vidika, ki vse drugače tehta materijo in človeka, človeka in človeka . . . .

Ima-li stavka kaka npravna načela in ne le fizično-mehaničnih količin, energij in efektov? P r v i č : n e ! Namreč v kolikor je to vprašanje samo izraz sile, premoči. Čut pravičnosti in vrednosti dostojanstva človeške osebnosti se kar upira takemu načelu, da ima le tisti prav, ki ima premoč nad drugim!

Žal, da je ta čut pri današnji kapitalistično-materialistični družbi jako degeneriran in otopel. Stavka kot skrajno in zadnje sredstvo proti resničnim, velikim in trajnim krivicam, oškodbi večjega družabnega dela, nikakor ne samo poedinca, je etično opravičljivo in upravičen pripomoček samoobrambe. Saj je sreča ljudi menda več kot udobnost, razkošnost, trdosrčnost, brezčutnost ali le špekulacijski pohlep — kapitala v vseh družabnih oblikah. Torej d r u g i č : d a !

Pa še nekaj: Stavka je tudi nevarno, dvorezno sredstvo.

Skrajna sila dela človeka strastnega in slepega, podivjanega. Le čitajte poročila o prizorih ob časih stavk! Gotovo: tu mnogokrat ne govori nič več razum, nego le sovrašstvo, maščevanje. Posledice tega

skrajno nenaravnega razpoloženja so lahko grozne, nečloveške . . . .
»Doch das schrecklichste der Schrecken, das ist der Mensch in seinem Wahn.«

In to še ni vse. Tudi nujno sledeča materialna izguba ni tako velika, kakor je škoda v socialno-nravnem pogledu: Avtoriteta izginja, čut pravičnosti se manjša, zavest dolžnosti pada, ljubezen se joka nad podrtinami. Revolucijski značaj ostane stavki vedno, tudi v najboljšem slučaju. Vsaka zrušitev socialnega reda, vsaka najmanjša revolucija ima v sebi gotovo stopinjo tragične krivde. (Glej tudi Finžgarjev roman: »Iz moderne sveta«!) Dramatično delo se splošno ne smatra za dovršeno, ako ni zadoščenja. Krivda in zadoščenje pa sta brez smisla, če ni — odgovornosti! . . . Enako je v socialnem življenju. Čim lahkomišljenejši je povod, tem večja odgovornost. Kdor je vsled svoje zavestne krivičnosti pravi in edini provzročitelj stavke, je zato tudi tem več odgovoren za ves nastali nered in oškodbo splošnega navnega reda, ki je temelj vsaki družbi. Odgovoren pa je istotako za vse zlo, ki se razgrne na množico prizadetih. A tudi stavkujoči del je soodgovoren, ako prekorači meje dovoljene samopomoči, voditelji stavke pa najbolj.

Ker navadno ne trpita le obe bojujoči se stranki, nego i drugi, n. pr. konsumenti, ko morajo plačevati stroške stavke v obliki podraženih živil (in najsí so delavci zmagovalci ali premaganci), se krivda in odgovornost le še povečata.

Egoizem in surova sila sta bila od nekđaj vir krivicam in tudi ostneta. Eno pa je gotovo, da more ti dve razdiravni sili omiliti, vblažiti in krotiti edinole krščanstvo.

»Zmaga pravici, proč s krivicami, teptanjem človeškega dostojanstva!« kliče moderna družba, dočim poje v istem hipu slavospeve materialističnemu svetovnemu naziranju in njegovi »pozitivni« etiki, etiki surove sile; udriha po »hudodelski cerkveni morali«, »protinaravno stvojenih, jezuitskih, nezmotljivih in edino pravih stavkih laži-morale«. (Glej »Zora«, »Radikalizem«, 1907/8, str. 10!)

Po načelu krščanske pravičnosti in ljubezni urejeno življenje sploh, to je naš vzor. Naš program je zato tudi krščansko-socialen, ki vse drugače pojmuje družbo, njene dolžnosti do poedinca in obratno, posameznika do posameznika, močnejšega do slabejšega.

Le oglej si vsak do dobra načela moderne etike, načelo upravičene premoči in primerjaj ga samo z enim stavkom »laži- ali celo »žandarmarijske morale«!

* * *

Stavka se je pojavila končno tudi med slovenskim dijaštvom (Maribor, Gorica).

Upamo, da smo osvetlili to vprašanje načelno dovolj. Premisleka, trezne sodbe je treba, mirnega štetja vseh uspehov, pa se nam v najboljšem slučaju pokaže nevarna ostrina »dvoreznega noža«.

Vprašanje je: kakšni so relativni uspehi, kakšne absolutne koristi?

Slovensko dijaštvo je neka celota posebne vrste, a nikakor ne tako tesno stanovsko združena, kakor je n. pr. delavstvo raznih strok. Predpogoj vsake stavke pa je povsod močna stanovska organizacija, nerazrušljiva solidarnost za vse slučaje. Kadarkoli bi dijaštvo kot delavstvo hotelo na celi črti solidarno nastopiti v korist enega dela tovarišev, bi se z istim dnevom ohladile simpatije vse javnosti, ki hoče red in avtoriteto. Sicer pa take organizacije učna oblast ne bo nikdar dopustila, dokler hoče biti avtoriteta, ki skrbi, da vlada učni red in ne — anarhija!

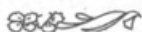
Gotovo bo srednješolsko dijaštvo samo imelo dovolj razboritosti, da bo vselej mirno premislilo, kje so meje prave svobode ter najboljša in najbližja pot do — cilja. Tega si mora biti slovensko srednješolsko dijaštvo svesto, da učna oblast ne bo kršila solidarnosti na svoji strani. Med učenci in učitelji ter vso šolsko oblastjo je pač nekoliko drugačno pravno-socialno razmerje, nego med delojemalci in delodajalci. To je moment, ki zelo govori proti stavkam dijaštva.

In še nekaj. Dijaštvo je bilo često le sredstvo skritih moči, da so z njegovo pripomočjo dosegle svoj namen. Torej previdnost, da ne postanete žrtev političnih ali privatnih kovarstev!

Menimo, da imamo prav, ko smo tako posvetili nekoliko tudi v to temo. Če nam kdo te vrstice zameri, prosto. Smo odkriti prijatelji tovarišev na srednjih šolah, kojih vročekrvne temperamentne in revolucionarno nagnenje poznamo iz lastne izkušnje, vendar pa nočemo podpirati početja, ki ga smatramo za veliko zlo. Simpatije imamo do vseh in veselje ob vsakem napredku mladine, vendar pa nam izkušnje in širše obzorje nala-gajo dolžnost — več ali manj ostrih kritikov.

Za življenje je jako važno tole spoznanje: anarhija, upori razdirajo, reforme zidajo. Te zahtevajo obilo razboritosti, one rabijo le silo. Mi smo za zdrave reforme vzajemno s pomočjo vseh odločilnih činiteljev. Da imamo prav, kaže gorje mariborskih stavkarjev.

Želimo, da se razumemo in strinjamo v nazorih. —

. . . καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη . . . *) (Luk. 2. 14.)

Zložil Peter Petrič.

1.

V meglen ovoj zavita
vsa zemlja spi,
in gozd in gora spita
in breza in rakita
zgubljeni v sni . . .

Odprl v sanjah sem oči:
odkod se svita?

Si ti, si ti

καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη?

2.

Sem mislil davno, da te ni
na zemlji več, ne med ljudmi —

Glej, slednji drenja, dirja, bega,
po slasti, po razkošju sega.

Premalo je za vse sadu,
preveč za mnoge je joku.

Gorje človeštvo celo tare,
ubija mlade, upiha stare —

*) . . . in na zemlji mir . . .

Sem davno mislil, da te ni
na zemlji več, ne med ljudmi!

„In če je Bog človeka udaril,
odrešil bo ga, kot ga ustvaril!“

Drhti nebeška pesen v noč,
odpira srca sveta moč . . .

3.

Nocoj, nocoj na tihi plani
začul je sladko vest pastir;
še meni sladko vest oznani,
še meni v dušo vlij svoj mir!

Na nebu jasna zvezda sini,
na mene svoj pogled upri,
temà raz dušo mi izgini,
svetloba bistvo mi prošini —
temà boli . . . boli!

4.

Nocoj je zemlja katedrala,
prostoren, jasen dom miru
v njem ni krivice ne joku,
beseda je meso postala,
nocoj je zemlja katedrala,
prostoren jasen dom miru . . .

. . . a ni ga v mojem srcu tu!
V temò je noga mi bežala
izpred svetišča, drgetala
je duša grenkega sramu.

„Dokler da niste kakor deca,
ne vnidete v kraljevi dom!“
V temò brezglušno srce jeca:
daj mir mi, steri dvom!

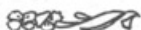
5.

Jaz grem na pot, na daljno pot
tja v mesto Betlehem,
vse mesto spi, vse mesto spi,
hlev samcatsam bedi ob njem —

In idem, hodim mimo koč
in mest, vasi in sel,
da bridkih bi reči samo
na srcu toliko ne imel!

Vse težke romajo skrbi
z menoj, z menoj;
„če me zavrgel boš še Ti,
kam denem se nocoj?“

Vse mesto spi, vse mesto spi,
hlev samcatsam bedi ob njem —
Jaz upam Vanj, jaz grem na pot
tja v mesto Betlehem!

„Et eritis sicut dii . . .“

(Božična refleksija. Spisal J. V.)

Prva dva človeka hodita po raj, ter gledata Boga in njegovo veličastvo. »Nebesa pripovedujejo božjo slavo in dela njegovih rok oznanjuje nebes.« Kako mogočna so dela božja, koliko mogočnejši mora biti šele Bog!

Tudi prva dva človeka sta kralja raja in zemlje, tudi na njunih glavah blesti krona moči in gospodarstva. Ljubeča in ljubljena stojita pred Stvarnikom in se potapljata v brezkončno morje njegovih popolnosti.

»Kakor bogova bodeta,« začujeta sladak, mamljiv glas, »ako bodeta jedla od drevesa spoznanja dobrega in hudega.«

Kakor bogova! Skrivnost! Kdo more prodreti v to tajnost? Najti Boga, vtopiti se v neskončno blaženost božjo, kdo to ume? Kateri ustvarjen um?

In vendar je položil stvarnik to skrivnost v srce človekovo. Po popolnosti namreč hrepeni srce, hrepeni tembolj, čim jasnejše spoznava vzor vse popolnosti — Boga. Po božanski popolnosti hrepeni, ker ga končna ne uteši.

To, človek, je tvoj cilj!

Kakor bogova bodeta! In prva človeka sta jedla od drevesa spoznanja dobrega in hudega. Na besedo demona sta iskala v prirodi, pod drevesom, svoje apoteoze. Prevara!

In človek je šel za svojim, od satana začrtanim ciljem: iskal je Boga, da bi sam postal Bog. — Njega, ki je tako blizu, je iskal daleč. V srcu je, a srce se je izgubilo daleč od Njega.

Iskal je človek neskončnega v končnih stvareh. Človek istoveti božansko moč s narodo, jo razloži v nebroj človeških postav; in te postave ovenča z gloriolo božanstva. To ga pa ne moti, da jim daje najbolj cinične podobe, izposojene iz nebes in zemlje, iz rastlinstva in živalstva. Vsa božanstva njegova — apoteoza človeka, narode in njenih sil.

Več ko trideset stoletij teži poganstvo liki strašen jarem človeštvo; duša se ne more dvigniti k Bogu, moli to, nad čemur bi morala gospodovati. Človek, kje je tvoje od demona ti prerokovano božanstvo?

Predstavljajo se dogodki iz življenja bogov, njih tragična usoda. Izida joka nad izgubljenim sinom, Demetra išče z gorečo bakljo v roki, v strahu in skrbi, svojo ukradeno in zapeljano hčerko, najvišji bog Jupiter si komaj reši mlado življenje pred krutim očetom Kronom, Heraklej se dá na grmadi sežgati, da bi po končanem zemskem življenju bil prištet vsaj med heroje. Kaj pomeni vse to? Ali niso to iskani bogovi? Da, a ne po volji Božji, ampak po volji satanovi. »Omnes dii gentium daemonia.« Bogovi? Neskončno v končnem, popolnost v nepopolnosti? Ha, dii miserabiles! Poganstvo, ali ti je to vzor iskanega človeka-boga?

In misteriji! Cvet poganstva, biseri grške religije! Kako pač ti povzdigujejo človekovo hrepenenje po božanstvu! Očiščevanje s hidranom, škropljenje s krvjo bikov in kozlov, hekatombe, kri volov velike boginje in ovni Atisa! Očiščuje se telo z vodo in krvjo, duša se valja v blatu najostudnejših pregreh.

Mnogo bogov ljubi, da jih njihovi častilci časte po noči, na skrivnem. Svečeniki vedo skrivnosti, ki jih razodenejo le ožjemu krogu. V svetišče Afrodite na Cipru smejo stopiti samo moški, a Dijonizovo v Brizejah jim je zaprto, v Demetrino smejo samo ženske. Licejski Jupiter in Hera v Micenah ljubita le ponočne žrtve in pri zaprtih vratih. In druge skrivnosti! Skrivnosti Orfejeve, Koribantov, Baka in Cere, Ozira ali Mitre itd.

Kaj neki so posvečenci čutili v tistih blaženih nočeh, ko jih je hierofant uvajal v misterije? Kaj so spoznali v oni nebeški ekstazi, ko so jim divje orgije donele na uho, in ko so gledali za skrivnostni zastor z mirtnim vencem na glavi, očiščeni s hidranom in preoblečeni v svečenike?

Kakor bogova bodeta!

Bogovi hočejo žrtev, zahtevajo človeških žrtev. V arenah teče kri človeška v potokih. Kadar je Rim v najhujših stiskah, teče človeška kri. Afrodita, Adonis, Milita zahtevajo, da se jim žrtvuje sramežljivost.

Rim najnazadnje stopi med poganske narode. Mogočno Romulovo mesto je središče kulturnega sveta, pa je tudi središče poganstva. Bogovi Galcev, Britanov, Egipčanov romajo v Rim, iranski kultu bogatijo rimsko religijo. Bogovi se množe brez konca; Panteon jih že več ne more obseči. Nekdaj so v Olimpu vladali samo nesmrtni bogovi, zdaj kraljujejo bogovi tudi na Avgustovem prestolu in živim smrtnikom se postavljajo templji — sicut diis. Človek — bog . . .

Kasta svečnikov se polni, na čelu jim obožavani Avgust. Omika se širi. a kultu so grozoviti kakor nekdej! Korupcija rase. Kje je nov Tezej, ki bi uničil tega Minotavra? Kje je luč, ki bi posijala v temo, kje rešitev . . .? Pesniki opevajo bogove; veliki duhovi v Atenah: Platon, Sokrat, veliki Stagirit, iščejo enega Boga. Toda njih klic ne seže niti do Pritaneja. Klic potapljaočega se človeka! Medla lučica kresnice v strašni egiptovski temi! Slednjič izpove poganska modrost vso svojo revščino in — postavi svetišče Neznanemu Bogu.

Na Areopagu stoji sv. Pavel, ta veliki filozof, goreči oznanovalec Resnice. Kako gromovito doné njegove besede, da jih čuje cel svet! »Možje Atenčani, vidim, da ste vi v vsem še bolj malikovalski. Ko sem namreč hodil okrog in ogledoval vaše podobe bogov, sem našel tudi oltar, na katerem je zapisano: Neznanemu Bogu.«

Kako strašna, uničujoča obsodba malikovalstva!

Kdaj se pač izpolni beseda: . . . et eritis sicut dii? Ali naj človeštvo res ne najde resnice, ali naj je človek res še dalje ločen od božanstva?

Izrael . . . ?

Ali dana obljuba: Iz Izraela je zveličanje ljudstev? A Izrael se zapira sam vase, s pogani se ne druži. Sinovi izvoljenega ljudstva se ošabno udarjajo na prsi: samo mi smo sinovi Abrahamovi. Zakon imajo in obljube mesijanske, upe imajo v poveličanje Izraela. Toda kako daleč so od duha Zakona, namesto oživljajočega duha — iormalizem. Upe mesijanske, — zvezde vodnice izvoljenega ljudstva, kako so jih potvarili! Zato je Bog sklenil zavreči to ljudstvo in izvoliti si mesto starega Izraela novi Izrael, postaviti — veličastnejši Sijon. Ljudstvo hrepeni po njem. Kdaj pač pride Obljubljeni narodom?

Časi so se dopolnili. Danijelovi tedni so pri kraju, žezlo je prešlo od Juda. Priti ima Rešenik narodov. Gore Gelboške zdihujejo po Tebi, planjave Jezreelske hrepene po Tebi. Pridi! Evangelisti starega zakona so napovedovali blagovest, očaki so želeli videti Tvoje obličje. Pridi! Nekaj izvoljenih duš še hrani pravi up Izraela. Vi, oblaki, ga rosite!

Nad bornim mestecem je razlita čudovita svetloba. Betlehem mesto sanja tihe sanje. Nekako slovesno čakanje napolnjuje njegove zidove; slovesno je, kakor so slovesne preroške besede. Čujem ga, preroka, ko pravi: »In ti, Betlehem, Efrata, majhen si med tisoči v Judu, iz tebe mi pride Gospodovalec v Izraelu in njegov izhod je od začetka od večnih dni.«

Pastirji čuvajo svoje črede. Vidijo nebeško svetlobo nad Betlehemom. Kaj more neki to biti? Čudo se godi! Prestrašeni vidijo pred seboj

angela Gospodovega: »Ne bojte se,« jim reče, »zakaj, glejte, oznanjam vam veliko veselje, ki bode vsemu ljudstvu: ker danes vam je rojen Izveličar, kateri je Kristus, Gospod, v mestu Davidovem. In to vam bodi znamenje: Našli bodete dete, v plenice povito in v jasli položeno.« In pridružilo se je več angeljev in so peli: »Slava Bogu na višavah in mir ljudem na zemlji, ki so dobre volje.«

Revnim se evangelij oznanjuje!

In pastirji se vzdignejo proti Betlehemu. Prigovarjajo si drug drugemu: »Pojdimo do Betlehema in poglejmo to reč, ki nam jo je Gospod sporočil. In hiteli so in prišli in so našli Marijo in Jožefa in dete položeno v jasli.« Prišli so pastirji, veren Izrael, ki si jih je Bog izvolil za prvence hiše Jakobove.

Dete leži v jasliah! Pridi človeška modrost! Dete je, a vera prodre ta zastor in vidi v tem detetu — Boga. O, skrivnost! Sam Sin Božji pride na svet, v vsem podoben umrljivemu človeku — razen greha. Vzel je nase podobo grešnega človeka, da bi človeka rešil — greha. Usmiljenje prinaša na zemljo, da ne bo uničeno vse ljudstvo; življenje, da ne umre ves rod. In človeštvo? Kako Ga sprejme, Kralja? Ni Ga spoznalo!

V Betlehemeski votlini se rodi, a pisano je o njem: »Dal ti bom narode v delež, in pokrajine v lastnino.« Kot revno dete počiva v jasliah, a pisano je o njem: »Dal mu bodem sedež Davidov in kraljestva njegovega ne bo konca.« Slabotno je, a zopet je pisano o njem: »Postavljen bo v znamenje, kateremu se bo nasprotovalo.« V jasliah se joka Bog, ki je nebeščanom vir najvišje sreče. Tu se trese od mraza, ki je prižgal solčni ogenj. Deviška mati pa zavija tistega Boga, ki mu je zemlja podnožje in nebes prestol.

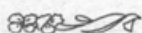
Očaki in preroki so želeli videti Njegovo obličje in niso videli. Starček Simeon ga je videl; iz polnosti srca mu privre himen: »Zdaj spustiš svojega hlapca, Gospod, po tvoji besedi v miru, ker so moje oči videle tvoje zveličanje, katero si pripravil pred obličjem vseh narodov.«

Tudi iz poganstva si je Kralj izvolil prvence novega Izraela. Magi pridejo iz Izhoda. Zagledali so zvezdo in gnani po božjem Duhu ji slede in dospo do one Zvezde, ki jo je napovedal narodom poganski prerok Balaam. Proučili so znamenja na nebu in so spoznali čas. Prišli so, da se pклонijo Kralju. Darujejo mu od svojih darov, molijo Ga — Boga.

Srce, ki se je izgubilo, je zopet našlo Boga. Izmučeno srce se tu odpočije ob Betlehemeskih jasliah. Tu, tu boš človeštvo ozdravljeno! Tu boš moglo prodreti misterije, skrivnosti!

Zdaj ni več demon govoril, ampak Resnica sama je oznanila izgubljenemu človeštvu velik čudes: eritis sicut Deus. »On, ki je v naročju Očetovem, On sam je oznanil.«

Božji Sin je postal človek, da bi človek postal sin božji.

Razvoj krščansko-socialne ideje med Slovenci.

V celoti podajamo referat tov. Dagarina (theol.).

Kam plovemo, kam plovemo, se danes glase obupani in resignirani glasovi sicer odločnih katoličanov, ko opazujejo moderno družbo. Obupani in resignirani so večkrat ti glasovi. Res, tudi nam mora biti to vprašanje večkrat v mislih, toda naš glas ne sme biti niti obupan niti resigniran, ampak z resnim in odločnim pogledom moramo premotriti sedanje stanje družbe, njeno razmerje proti Cerkvi in v spoznanju in zaupanju na moč božjih idej in v lastno moč se moramo lotiti dela. Delo, edino le delo, po načelih krščanstva nas bo rešilo. In glavno delo nas čaka na socialnem polju, kjer moramo preosnovati vso družbo po krščanskih načelih. To tudi z drugimi besedami imenujemo krščanski socializem.

Za začetek bi Vam moral podati natančno stanje sodobne družbe, da vidimo rane, ki jih hočemo zdraviti, kar ni mogoče brez dobre diagnoze, a mislim, da tega ni treba. Saj poznate grozen vpliv kapitalizma, ki v rokah nekaterih zbira tisočake, med tem ko drugim manjka najnavadnejših sredstev za življenje. In kateri so stanovi, ki največ trpe. Ravno oni, ki tvorijo v bistvu človeško družbo, to so produktivni stanovi, kmet, obrtnik, delavec. Kapital nima srca in zato brezsrčno mori ljudi in jih peha v uboštvo. Toda, ko bi moril samo telesa, še duše hoče imeti v svoji oblasti. Liberalizem, ki je oče in začetek kapitalizma, je storil duše pripravne za versko in нравno propast in sedaj jih njegov naslednik pavperizem žene v obup in sramoto. Prašam Vas, kje išče svojih žrtev prostitucija? V revščini. Kje je najbolj razširjeno žganjepitje? Kjer je najslabši zaslužek! Kje so ljudje najbolj surovi? Kjer nimajo ne časa, ne kraja, ne denarja, da bi si pridobili izobrazbe. — Nekateri gredo proti tem razmeram na delo iz ozirov humanitete, toda le opazujte, kadar se srečata humaniteta in egoizem, slednji zmaga. Edino le praktično katoličanstvo je zmožno praktično in resnično pomagati in socialna reforma mora iti roko v roki z verskim prepородom.

Živ vzgled smo Slovenci. Katoliški shodi so začeli socialno delo in so nekaka javna kontrola, koliko se je naredilo in kaj nas še čaka. Po katoliških shodih lahko delimo naše socialno delo. Katoliški shodi so navdušili nove bojavnike, zbrali razkropljene sile in vsem dali novega poguma.

Ker so hrvaške socialne razmere če ne enake vsaj podobne slovenskim, bo za nas pač najvažnejše, da si ogledamo glavna načela, po katerih se je delalo in se dela. Veliko manj važno se mi zdi naštevati v številkah te vspehe, kakor prepričati Vas in navdušiti o resničnosti načel, po katerih se med Slovenci dela. Mi kot Slovenci smo se v načelih zedinili, posebno

pa je prišlo z dnevnega reda vprašanje o važnosti krščansko-socialnega dela med ljudstvom, ker vsak katoliški Slovenec je prepričan, da je to delo njegova sveta dolžnost.

Kaj je temelj našega dela, podstava, na kateri zidamo. — Iz ljudstva smo izšli, kri smo od njegove krvi, kost od njegove kosti in tega se vedno zavedamo in zato smo v prvi vrsti odločni demokratje. Demokracija je temelj, je podlaga našemu delu. Vsi smo enaki, vsi bratje, ni ga stanu, ki bi smel drugemu vladati, stan stoji s stanom rama ob rami v boju za obstanek.

Ni še dolgo, ko je bilo treba demokracijo zagovarjati na vseh koncih, vsak se je obregnil ob njo, kdor je imel le čas in kdor je hotel biti na slabem glasu, je postal demokrat. Danes so se razmere korenito izpremenile. Demokracija je postala dejstvo, s katero mora vsak računati in ima edina bodočnost. Nič več je ne ustavi, ker jo žene sila načel. Človeška osebnost hoče priti do veljave in gorje mu, kdor hoče ta naravni proces zavirati.

Dalje prih.

Visokošolsko dijaštvo.

Slovensko.

Iz Gradca. Kot vestni kronisti moramo zopet poročati o dogodku, ki je značilen za naše radikalne dijaške prvoboritelje. Dne 25. m. m. se je vršil občni zbor podpornega zaklada za slovanske visokošolce v Gradcu. Doslej je bila navada, da so bila zastopana v odboru vsa tri slovenska akademična društva po razmerju članov. Letos pa so združeni »Taborjani« in »Triglavani« postavili kandidatno listo, sestoječo samo iz članov omenjenih dveh društev. Ako se človek vpraša, čemu se je uprizoril ta vsled številne premoči radikalno-liberalne koalicije kaj malo drzen maneuver, si ne more dati na prvi hip pametnega odgovora. Saj odbor nima drugega dela — ali boljše rečeno, vsaj doslej ga ni imel — kakor da razdeli vsak tečaj enkrat med dijake prosilce obresti od naložene glavnice. In pri tem razdeljevanju podpor se vendar sedmim »naprednim« odbornikom ni treba bati, da bi jih preglasovala dva »klerikalca«. Pojasniti ni mogoče tega junaškega čina drugače, kakor da hočejo biti gospodje sami med seboj. Saj časi, ko so drug drugemu očitali »ilaške«, so že minuli, in sedaj se skregajo le še za kakega pevovodjo ali solista. Res, čudne metamorfoze se vrše v narodno-radikalnem taboru. Še se spominjamo, kako so ravno radikalni gromovniki povdarjali, da se dijaško gmotno vprašanje da rešiti le s sodelovanjem dijaštva vseh struj. Sedaj pa je deviza strastnega boja proti »klerikalizmu« pritirala one ljudi, ki so imeli vedno polna usta lepih besedi o skupnem delu za izboljšanje dijaškega stanovskega vprašanja, do tega, da so izključili iz odbora podpornega društva zastopnike katoliškega narodnega dijaštva, zato da se jim ni treba bati njihove kontrole. Videti je, da se nekaterim elementom zdi že pripraven čas, da odvržejo tisto ogrinjalo idealizma in odpora proti korupciji, s katerim so nastopili pred leti. Nam je prav! F.

* * *

V kraljestvu fantazije. Že predzadnja »Omladina« je vedela poročati o velikanskih podporah, ki dežujejo na »klerikalne« dijake. Prav v smislu te notice je nahrulil radikalni odbornik slovanskega podpornega društva nekega

»Zarjana«, zakaj ne navajajo on in njegovi tovariši v prošnjah podpor, ki jih dobivajo od »Leonovega starešinstva«. Zavest, da člani katoliških akademičnih društev ne navajajo vseh dohodkov, je postala že fiksna ideja naših radikalnih kavalirjev. Da se pa napadeni ne morejo braniti proti takim obdolžitvam, jim vzamejo zastopnike v odboru, ki odločuje o razdelitvi podpor. Gospodje menda mislijo, da bomo sedaj hodili k njim ponižno prosit podpor in še posebej zatrdjavat, da so podatki v prošnjah gotovo resnični. Lepo bi bilo to res, in zato ne moremo zameriti nikomur, če se njegova bujna domišljija bavi še nadalje s to predstavo.

X2.

* * *

Graško pismo. Izvestni gospodi se je v zadnjem času zljubilo spustiti med svet zopet nekaj »fulminantnih« člankov proti »Zarji«. Malo nam je mar, ako so ti članki stilistično zgrešeni, vsebinsko nevredni n. pr. kakega jurista s prvo skušnjo, ali celo dostojanstva kakega društvenega podpredsednika. Veseli nas le, da se polnijo predali slovenskih listov ter opozarja javnost, kako klerikalno »zabiti« so »Zarjani«, kako razboriti so n. pr. »Taborjani«. Ker nam lahko ugaja početje v taki obliki in pri sedanji naši ugodni poziciji, moremo biti le zadovoljni, ko vidimo, kako velike taktične kozolce prevračajo slavni epigoni še bolj slavnih — odišlih voditeljev! Nervoznost gospodov iz nasprotnega nam tabora postaja iz umevnih razlogov od dne do dne večja in naša skrb bo — tako »perfidni« so bili »Zarjani« baje že od rojstva »Zarje« — da ta nervoznost ne izgine tako kmalu iz vrst radikalno-liberalnega vojstva. Odkar se »Zarjanom« ne poljubi, da bi ponižno čakali brc, nego si rajši privoščijo zabavo gledalcev, postajajo »združeni napredni elementi« vsled svoje »sloge« tako navdušeni za skupno narodno delo, da že iz same medsebojne ljubezni do milega Slovenstva konkurirajo pri graški ak. podr. Cirila in Metoda čružbe. Ker vlada med njimi samimi velika ljubezen do odborniških mest, nastopov ločenih pevskih zborov, društvenih solistov itd., ker imajo zlasti gospodje iz »Tabora« za naš blagor jako gorke srce, zato se nikakor ne čudimo, če je bilo na občnem zboru ak. podr. toliko tožbá radi našega svoječasnega izstopa in videti obilo krokodilovih solz. Če gledamo v letnike »Omladine« in študiramo dotične dopise iz Gradača ter jih primerjamo z današnjimi razmerami med graškimi akademiki, pa skoro ne moremo pojmiti, da je vladala takrat tako »idealna nesebična odkrita medsebojna ljubezen«. Tako izprememba v tako let! Pa nič čudno, saj ni še dolgo, ko je »Omladina« zapisala (sept. štev. str. 100) le-te besede: »Eno odborniško mesto pride šele približno na 20 članov. Gospodje so »zahtevali« (da, v imenu skupnega narodnega dela! Op. pis) kar dva odbornika. Ker se njihovi želji niti deloma ni ugodilo, so pa šli! Hvala lepa, so vsaj pokazali, da se jim gre samo za odborniška mesta.« Tiste dni je bil seve blok »Tabor-Triglav« po dogovorjenem kompromisu proti »Zarji« in je bilo načelo premoči popolnoma umestito napram naši manjšini, danes so gospodje iz »Tabora« mogoče drugega mnenja, ko so jim cdrinili »Triglavani« na zadnjem občnem zboru ak. podr. z 2 glasovoma od predsedstva in s tem dokazali, katero društvo je danes v premoči! Proti nam obrnjeno načelo se Vam kaj nemilo vrača, ne? Mi imamo zato seve svojo zabavo, zlasti ko vemo, da je v novi odbor izvoljeni »divjak« (g. iur. Rovnik) prav pošteno okrcal obojestransko borbo za mandate!! Kdo bi si mislil, da se le »Zarjani« bore za mandate, radikalci pa le za sveto narodno korist?! Malo hud poper, kaj ne? Akademična mladina je lahko ponosna na svoje lavorike, ki si jih pridobiva v znojnem boju proti preteči nevarnosti — klerikalizmu. K sreči jadrano k razmeram nazaj, kot so bile ob rojstvu »Zarje«: popolni ločitvi! — V časopisih (»Slov. Narod« 26. in 29. nov.) nakopičena vprašanja in apele na našo brihtnost, izobraženost, akademično čast in ponos; napad na našo pamet, čut pravičnosti, poštenosti ter doslednosti itd.; častitke »na takem razumevanju, na taki prostosti in taki veri« itd. itd. mi »ubožni na duhu« seveda kaj radi in hladnokrvno vračamo dopisniku. Mogoče pride do spoznanja, da je napram originalnosti »Slov. Narod« v izbiri primernih epitetov še vedno zelo inferioren, da pa kaže čudovito nagnenje h »kuriji slepoti«, ako ne uvidi, da je prav ne-

rodno sestavil duševno šušmarijo. Pri morebitnih nadaljnjih takih proizvodih bi pristojalo, ko bi dostavil pisec beročemu občinstvu vsakrat običajni igralčev poziv v rimski komediji: »Vos autem plaudite!« Občinstvo bo mogoče umelo in se nasmehnilo, mi bomo pa z veseljem u d a r i l i. R.

* * *

Resolucije II. shoda narodno-radikalnega dijaštva v Celju. A. Dvoboj. Shod odklanja dvoboj kot sredstvo za obrambo osebne časti, ker je protinravno in ne odgovarja kulturnim težnjam našega časa. — Mi pristavljamo: ker je protisocialno, protidemokratsko sredstvo in zasmehuje versko svobodo, ki je temelj državi. — Shod se izreka za ustanovitev splošne slovenske protidvobojne organizacije v smislu obstoječih antidielnih lig, ki naj izposluje od vojnega ministrstva dovoljenje, da smejo biti rezervni častniki in kadeti tudi člani te naše organizacije. Predpriprave naj izvrši poseben odsek narodno-radikalnih društev, ki naj pritegne s posredovanjem naše starejšinske organizacije temu delu tudi izvendijaško razumništvo. — Stvar samo pozdravljamo, dasi se nam ne zdi v tej obliki izvršljiva. Ako vrše vse predpriprave radikalci, mlajši in starejši, ne bo prišlo do složnega dela vseh, ki so dvoboju nasprotni. Društvo bi bilo radikalno, kar bi ga pa eo ipso izključilo iz splošnega protidvobojnega gibanja, ki izključuje strankarstvo v vsaki obliki. Taka organizacija tudi ne bi uspevala. Rezervni častniki in kadeti smejo biti že dolgo časa člani protidvobojnih organizacij. — B. Svobodna šola. Zahteva se pouk v materinskem jeziku; reforma šolskih uradov, v njih strokovnjaki in zastopniki ljudstva, v jezikovno mešanih krajih delitev po narodnosti; odstranitev šolnine in pristojbin, znižanje števila učencev pod enim učiteljem in skrb za zdravje, višjo izobrazbo in državljansko svobodo učiteljstva, izboljšanje njegovega gmotnega stanja. — S tem se strinjamo. Zahteva, naj je učiteljstvo pedagogično neodvisno, ne velja pavšalno, ker sicer se ne bi moglo zaprečiti zlorabe pedagogične neodvisnosti. Da smo proti ločitvi šole in cerkve, je naravno in smo to že lansko leto utemeljili. Radikalci pozdravljajo ustanovitev slovenske sekcije »Svobodne Misli«. — C. Narodna obramba. Potrebna je gospodarska okrepitev, splošna in strokovna izobrazba; najvažnejše sredstvo gospodarske osamosvoje je združništvo. Ustanovi naj se vseslovenski narodni svet, važna je obmejna naselbinska akcija. Dijaštvo naj se bavi z gospodarskimi vprašanji, se uči laščine in sodeluje pri narodnem delu. — Vsem mislim pritrjamo; nove sicer niso, ai večkrat ponavljane bodo morda tudi slovenske liberalce spravile od zabavljanja do dela. — D. Jugoslovansko vprašanje. Dijaštvo naj se uči jugoslovanskih jezikov, stopi v zvezo z jugoslovanskim dijaštvom. III. radikalni shod naj ima jugoslovanski značaj. — E. Socialni odsek. Boj alkoholu, zlorabi spolnega občevanja; odprava nedostakov pri dijaških stanovanjih in kuhinjah; obvezna telovadba, sploh telesna izobrazba; pomen sokolstva; družabna vzgoja. — F. Šolski odsek. Zahteva visoke šole; vse srednje šole naj so slovenske, ustanove naj se nove; pomen ženske izobrazbe; ustanavljajo naj se trgovske šole. — G. Strokovni študij. Zasluga »Omladine« na ureditvi ekonomske izbire stanu; ustanovitev informačnega birōja o slovenskem uradništvu. — H. Organizačni odsek. Delo eksekutive naj pregleda organizacijski odsek, ki se tudi posvetuje. V ta odsek voli vsako društvo po deset članov vsako leto. Seveda je to notranja zadeva radikalne struje, vendar izrekamo svoje mnenje, da ta misel ni srečna. Starejšine narodno-radikalnih akademskih društev naj osnujejo lastno starejšinsko organizacijo.

Splošno.

S poljedelske visoke šole na Dunaju. Dne 27. listopada so se zbrali zvečer kulturni tehniki vseh letnikov, da se pogovore o bodočnosti svojega stanu in razmerah, ki jih čakajo, ko ostavijo visoko šolo. Zborovanje so posetili razni profesorji in asistentje kot zastopniki tehničnih ved. Predseduje prof. dvorni svetnik F r i e d r i c h. Sklicatelj pojasni na kratko namen zborovanja in govori o slabem položaju kulturnih tehnikov v javnem življenju. Dvorni svetnik

Friedrich pravi, da splošno ne dobe absolventje poljedelske šole nič slabših služb kot tehniki, posebno če dovrše z dobrim uspehom svoje študije; posebno pa smejo upati na skorajšno nastavljenje pri nameravanih in določenih vodnih napravah (vsled nekega zakonskega določila iz l. 1904). Dalje se bo pomnožilo osebje pri deželni upravi, posebno bodo potrebovali kulturnih tehnikov pri preurejevanju katastra, ki bo velikansko in dolgotrajno delo. Tudi nudijo kulturnim tehnikom precej polja različne agrarske operacije. Slednjič nasvetuje, naj se sestavi komite, ki naj vse te razmere proučuje in se eventualno obrne na poljedelsko ministrstvo. Prof. Engel priporoča študij katastra in njegovega sestava, posebno za jugoslovanske dežele, Galicijo in Bukovino, ker tu bude najprvo odprta pot za delovanje. Prof. dvorni svetnik Friedrich še omeni, da se bodo v teku let dali kulturni tehniki avtorisirati, da bude tako precejšnje število kulturnih tehnikov postalo samostojnih kot kulturni inženjerji. Dalje še zagotavlja iz lastne izkušnje, da dobe sedaj kulturni tehniki v Bosni kmalu mesta, ker jih primanjkuje. Navzoči finančni nadsvetnik omeni, da imajo posebno kulturni tehniki prednost pri sestavi agrarnih operacij; nastavljeni so pri tem pač tudi juristi, a bi se jih moralo nadomestiti s kult. tehniki. Ker mora vsak kulturni tehnik imeti nekaj juridične izobrazbe, zato zlasti priporoča upravno pravo in agrarno politiko. Na ugovor, da morajo potem pri agrarnih napravah nastavljeni leta in leta čakati na povišanje, meni, da pride najprvo eksistenčni pogoj v poštev, potem naj izkušajo dotični si uglediti pot do reforme. Profesor Engel meni, da je najhujše pri agrarnih operacijah to, da država pregleduje in določa različne naprave v deželah, dotična dežela pa mora plačati geometre. Neki asistent izraža upanje, da različna okrajna glavarstva nastavijo kulturne tehnike zavoljo melioracijskih del in še posebno za živinorejo in njeno povzdigo. Nato se izvoli komite, kateri naj se o tem vsem posvetuje in eventualno sestavi v tem smislu resolucije, ki se naj potem predlože ministrstvu — delavskemu ali poljedelskemu. V komiteju so zastopniki različnih dežel, okolu 10 po številu. Izmed Slovencev ni nobenega v zastopstvu. Konečno se zahvali sklicatelj v imenu vseh zbranih gg. profesorjem, posebno predsedniku, nakar predsednik izraža veselje, da so se tudi kulturni tehniki pričeli gibati in obljubi v imenu svojih profesorskih kolegov vedno moralno podporo. F. B.

* * *

Kako napravim na Dunaju državni izpit iz nemške stenografije? To je odvisno od komisije, pri kateri dela kdo izpit. Na Dunaju bi priporočil kandidatom sledeče knjige, katere za izpit tudi zadoščajo: 1. Lehr- und Übungsbuch der Gabelsberger'schen Stenographie von K. Weizmann; 2. Geschichte der Stenographie von H. Meinberg (Verlag von Vilhem Marnet, Neustadt a. d. H.); 3. Entwicklungsgeschichte der Schule Gabelsberger's von E. Krumbein. Dresden 1901. Zraven tudi 4. Vom Dresdener Stenographentage bis zur Gegenwart. Nachtrag zur E. d. Sch. G. von E. Krumbein. Dresden 1903. Izvrsten repertorij, ki je zlasti za zgodovino nemške stenografije po nastopu Gabelsbergerjevem boljši in preglednejši kot učna knjiga Meinbergova, je 5. Stenographisches Repetitorium von K. Schmidt. Erster Teil. Meseca marca 1908 izide po izjavi založnika nova izdaja. Vrh tega naj si oskrbi kandidat brošuro »Verordnungen, Lehrpläne und Lehrtexte, betreffend den Unterricht in der Stenographie«, katero dobi vsak delavnik od 9.—2. v c. kr. zalogi šolskih knjig, Dunaj I., Schwarzenbergstrasse 5. Notri se dobe na str. 17 vsa določila glede izpita ter se priporoča za pripravljanja k izpitu več knjig; a kakor rečeno zadoščajo docela gori navedene. — Izpiti so seveda javni in se vrše začetkom zimskega in letnega tečaj (sredi oktobra in po Veliki noči) na Dunaju v I. okraju, Herrengasse 23. Kdor misli delati izpit, naj se informira pri vratarju, kdaj so izpiti, ter naj eventualno enkrat posluša, kaj se zahteva. Znana stvar je, da se vrše na univerzi predavanja in kurzi za izpit iz stenografije. Kurz pri ravnatelju Jahne-ju je za kolegnine oproščene brezplačen. — Žalibog mi ni na razpolago statistika slovenskih učiteljev stenografije, da bi se moglo določiti, koliko moči nam na tem polju še manjka. Piscu teh vrstic so znani štirje akademiki, ki so napravili

ta izpit; (od teh gre eden na zavod sv. Stanislava). — Najbolj znana zaloga za Gabelsbergerjevo stenografijo je W. Reuter's Stenographie-Verlag, Dresden — A., Blasewitzerstrasse 1. Obširni ceniki se pošiljajo poštne prosto. I. D.

* * *

Resolucije VI. splošnega avstr. katoliškega. shoda o visokošolstvu. Katoliški shod izreka svoje največje ogorčenje, da zlorabljajo mnogi veri sovražni profesorji svobodo učenja in podučevanja na naših visokih šolah v to, da spravljajo često svoja znanstvena mnenja in naziranja namenoma, češ, znanost nima predsodkov, v nedokazano nasprotstvo z versko resnico, da tako vplivajo na srca mladih slušateljev v smislu, sovražnem veri, često tudi državi in družbi. Protestira odločno proti temu, da ne malo profesorskih zborov prezira in izobčuje katoliško misleče profesorje od visokošolskega podučevanja često s pomočjo narodnostno fanatiziranega dijaštva, dasiravno stvarja in vzdržuje vseučilišča davek katoličanov. Katoliški shod smatra v korist vere, države in družbe za strogo dolžnost katoliškega ljudstva boj na nož proti sistemu, veri sovražnemu, ki vlada na naših visokih šolah in ima za važno sredstvo skorajšnjo ustanovitev svobodnega vseučilišča na čisto katoliški podlagi. Katoliški shod pozdravlja kar najprisrčnejše živahen razvoj kat. organizacij in edinstvo kat. dijaštva na naših univerzah, utrjeno v težkih bojih, priznava s posebno hvalo, da se vede navzlic vsem nasprotstvom vedno akademično, goji znanost resno in ne zatajuje zvestobe prestolu in oltarju. Odločno obsoja podle, surove napade »svobodomiselnih« tovarišev na katoliško dijaštvo, kar nekateri profesorji ali molče trpe ali celo skrivaj podpirajo; s tem se najbolj skruni ne le pojem akademiške svobode, ampak tudi svetišče navišje izobrazbe. Z ozirom na zadnje dogodke v Gradcu in najnovejše pretnje v Inomostu pozivlja katoliški shod učno upravo kar najodločneje, da vendar že enkrat energično varuje in izvršuje na naših visokih šolah pravo akademično svobodo in istopravnost, do katere imajo tudi katoliško misleči profesori in dijaki pravico. Katoliški shod pozdravlja z veseljem ustanovitev prvega, vsem modernim akad. zahtevam odgovarjajočega, »akademiškega doma« (Akademikerhaus) v Inomostu, namenjenega skrbi za duševni, telesni in zdravstveni prospah celotnega katoliškega dijaštva na tem vseučilišču, pozivlja k gmotnemu podpiranju in posnemanju.

— x.

* * *

Avstrijski zgodovinski inštitut (k. k. Institut für österreichische Geschichtsforschung) je s filozofično fakulteto dunajskega vseučilišča združen, ministrstvu za nauk in bogočastje neposredno podrejen zavod. Ustanovljen (1854) z namenom pospeševati intenzivno raziskavanje avstrijske zgodovine, ima inštitut predvsem nalogo seznaniti dijake, ki se hočejo posvetiti podrobnemu historiskemu študiju, z viri in zgodovinskimi spominki v najširjem pomenu besede, kakor tudi z njih znanstveno uporabo. V drugi vrsti skrbi inštitut za strokovno izobrazbo uradnikov v arhivih, knjižnicah in muzejih. — Kurz na zavodu se deli v pripravljalno leto in dve leti rednega članstva. Število rednih članov je omejeno na šest; razen tega se sprejemajo, v kolikor dopušča prostor, tudi še izredni člani. V pripravljalnem kurzu so obvezna predavanja iz paleografije, kronologije, virov avstrijske zgodovine in iz splošne zgodovine umetnosti, iz kojih predmetov se dela koncem tečaja (v juliju vsakega drugega leta) sprejemni izpit, h kateremu se javijo lahko tudi slušatelji drugih vseučilišč, ako se potegujejo za redno članstvo. Redni člani so zavezani po dveh letih se podvreči inštitutskemu izpitu pred komisijo, od ministrstva v to imenovano, ki izda o uspehu izpita državno veljavna izpričevala. Članom je na razpolago zgodovinskih in umetniških del bogata knjižnica inštituta, kjer se tudi lahko prosto uporabljajo knjige, naročene iz dvorne ali vseučiliščne knjižnice. Za ustanove rednih članov ima sedaj inštitut od ministrstva nakazanih letnih 9760 kron. Prihodnje pripravljalno leto se prične z zimskim tečajem 1. 1908/09. Vsakdo, ki se k temu kurzu javi, mora biti vsaj že 4 tečaje imatrikuliran. S tekočim letom je sprejet za rednega uda član »Danice« tovariš M a l.

Glasnik.

»Zarja« v Gradcu. Na prijateljskih sestankih so se vršila sledeča predavanja: »O pravniški tehniki« (tov. Malnerič), »Boj za svetovno naziranje« (tov. Puntar), »O družbi sv. Mohorja« (ref. tov. Česnik). V društvu obstoji izobraževalni klub, ki se bavi v prvi vrsti s filozofijo, in »klub za proučevanje dijaških razmer«. S proučevanjem slovanskih razmer in jezikov se bavita češki in ruski krožek. — Znan je žalosten položaj graških Slovencev, posebno slovenskih delavcev, ki so brez izjeme vsi izročeni germanizaciji in socialni demokraciji. Dosti dela za narodnega delavca, toda žali Bog je ravno med slovensko inteligenco in dijaštvom premalo zanimanja za narodno delo! Mi izkušamo svojo dolžnost v organizatoričnem in izobraževalnem oziru izpolnjevati v izobraževalnem društvu »Domovina«. Naslove predavanj, ki se vršijo skoraj vsako nedeljo, priobčimo ob koncu leta. Omenjeno društvo je tudi priredilo »Martinov večer«, ki se je nepričakovano dobro obnesel. Sch.

* * *

Iz »Zarje«. Življenje v »Zarji« je letos prav živahno. Oficielni del I. občnega zбора je trajal skoro tri ure; tako tudi prijateljski sestanki. Društvo šteje sedaj osemindvajset rednih članov, število, kakoršnega dosedaj še ni doseglo nikdar. Bodi na tem mestu izrečena zahvala tov. Puntarju, prejšnjemu društvenemu predsedniku, ki je mnogo pripomogel, da se je društvo tako razvilo! — Mnogokraj bi si še želeli, zlasti pa gmotnih podpor, da si nabavimo dobrih knjig in glasovir. V »Domovini« delamo tudi letos, kolikor je posameznim članom mogoče. Na VI. katoliški shod smo poslali skupno z »Domovino« peticijo za slovensko službo božjo v Gradcu. — Nasprotno dijaštvo nas dosledno prezira. Posebno je to lepo, ako pomislimo, da se radikalno društvo »Tabor« ponaša toliko s slovenskim ponosom. Ali ni grdo teptati v blato pri drugem to, kar se zdi samemu najdražje? Toda mi se zavedamo, da ni naš društveni ponos odvisen od volje gg. »Taborjanov« in »Triglavanov«, čeprav so imenovani gospodje tega mnenja, kar se je pokazalo, ko so si na zadnjem občnem zboru »Slovanskega podpornega društva« skupno »možato« razdelili vseh devet mandatov v odboru. Proti takemu nečastnemu postopanju in takšnemu razumevanju »slovenske skupnosti« škoda izgubiti vsako besedo! »Zarja« si zapomni. Da jih ni sram takšnega početja! — »Domagojeve« obletnice sta se udeležila tovariš predsednik Malnerič in tov. Juvan, ki sta bila sprejeta najiskrenejše, za kar našim drugovom v Zagrebu najlepša zahvala! — Zelo umestno bi bilo, da že mislimo na to, kako bi se medsebojna zveza katoliškega slovanskega dijaštva kar najbolj nčvrstila. Vsakoletni sestanek društvenih zastopnikov, morda predsednikov, bi bil mogoče velikega pomena. Vsekako pa naj »Zora« objavlja v vsaki številki natančen naslov vsakega izmed bratskih društev, ob koncu leta pa pregledno statistiko. — Jako bi si želeli, ko bi nam bilo mogoče ustanoviti pravniški klub, ker nas je v društvu največ pravnikov. Z vnemo bi se radi seznanili s slovanskim pravom, toda sredstva nam ne pripuščajo. — Bodi naposled izrečena zahvala gospodu državnemu poslancu dr. Kreku, ki nas je posejil, kar nam je bilo tako drago, da se z veseljem spominjamo onega večera.

Matija Malnerič, t. č. predsednik.

* * *

»Domagojeva« obletnica. Hrvatsko katoliško akademično društvo »Domagoj« v Zagrebu je obhajalo dne 1. t. m. obletnico svojega obstanka. Ob tej priliki je pokazalo mlado društvo, da je začelo resno, odločno in premišljeno delovati s pomočjo svete katoliške vere. Mnogo težkoč je moralo prestatiti tekom enega leta, mnogo napadov je bilo treba prenesti, toda up v zmago je dajal

vztrajnosti in veselja do dela. Čestitati moramo mlademu društvu, da tako lepo uspeva, veseliti se skupno z »Domagojci«, da so si pridobili toliko simpatij v zagrebškem občinstvu. Res, lepo je, da je postal rektor zagrebškega vseučilišča — društveni utemeljitelj, častno pa je to gotovo pred vsem za magnifico samega. Prijeten je bil imenovani večer; da bi i bratsko društvo pridobilo kar največ simpatij, da bi raslo, da bi postalo tudi v svojem notranjem življenju čilo in krepko, da bi postali tudi z nami eno!

* * *

Tovarišem srednješolcem! Opozarjamo Vas na poziv »Slovenske dijaške zveze« v »Zori«, let. leto, 2. št. Naj ga ne bo somišljenika, ki ne bi pridobil kakega dobrotnika, da podari obol koroškim Slovincem, vsak naj si stavi nalogo, kako knjigo poslati »Slovenski dijaški zvezi« za novoletni dar onim rojakom, ki si žele izobrazbe, se hočejo povspeti v ono kulturno višino, iz katere zro nanje sovražniki našega rodu s preziranjem močnejšega! Malo imamo Slovenci duševnega materiala, a še ta se nam pogubi vsled neekonomske izbire stanu. Mnogi izstopijo iz srednje šole. Ker ne vedo, kam bi se obrnili, iščejo službo pisarja. Tu sem mora obrniti dijaštvo svojo pozornost, za te nedostatke se mora briniti tudi vodstvo naroda. Najprvo moramo pa poznati natančno te razmere. Zato pozivljamo tovariše srednješolce: v vsakem razredu naj eden pripravlja statistiko na ta način, da si zapisuje: a) koliko dijakov je vstopilo v razred; b) koliko jih je izstopilo; o vsakem izstopivšem: a) zakaj je izstopil, b) kam se je obrnil. Gotovo da pregled ne bo popoln, a začetek je. Pri tem naj se v opombi po možnosti ozira tudi na neslovensko dijaštvo, kateremu se boljše godi v naši deželi. Zapisniki naj se dopošljejo koncem leta uredništvu!

* * *

»Zore« 1. in 2. številka se je morala dati vnovič natisniti, ker je nepričakovano poskočilo število naročnikov. To nam je znamenje, da gremo po pravi poti. Tovariši, agitirajte za list, čim več naročnikov, tem več sredstev, tem boljši list. Ti pa, slovenska katoliška javnost, podpiraj list slovenske katoliške mladine, s tem zagotavljaš narodu katoliški in narodni prospeh!

* * *

Uredniška listnica. Vse dopisnike in sotrudnike prosimo opetovano, da nam dopošljejo gradivo do 5. vsakega meseca, pisano le na eno stran. V izrednih slučajih, ako kdo to želi, odgovorimo tudi v pismu. Izogibati se je vseh osebnosti, naš boj mora biti stvaren! List se ne naroča pri uredništvu, nego pri upravništvu. Tovariši naj oprostite, ako mora urednik mnogo črtati in krajšati; gradiva in snovi je mnogo, prostora malo. — A. E.: »Naša umetnost«. Članek sam na sebi dober, a mislim, da je pozivanja že dovolj in je treba, da začenemo dajati dijaštvu konkretnije predloge, umetniški naraščaj moramo voditi. Ali dovoliš, da skrajšam prvi del članka, da pade težišče v konkretne predloge, o katerih bi bila vsekako koristna diskusija. — J. D. Članka »Socialno vprašanje in srednješolsko dijaštvo« v tej obliki ne morem uvrstiti v list, dotika se več posameznih vprašanj, a nobenega ne reši popolnoma. Ta vprašanja so: kdo more biti kulturno-socialen delavec med našim narodom? kaj je in kako se deli socialno vprašanje? kako naj se dijaštvo socialno izobraža? Nato govoriš o reformi srednje šole in slednjič o samoizobrazbi srednješolskega dijaštva. — Uporabljev bi bil kratek, a temeljit članek o vprašanju, kaj je sociologija, kaj obsega, kako naj se jo začne študirati? O reformi srednje šole se mnogo govori in čuli so se tudi že glasi, ki zahtevajo uvedbo nacionalne ekonomije v višje razrede; drugi zopet zahtevajo, da se da dijakom glavne pojme o državnem in upravnem pravu. Te misli zbrati in podati v kratkem članku, bi bilo gotovo zanimivo. — Vsem sotrudnikom, dopisnikom in naročnikom, vsem prijateljem želi vesele praznike

Uredništvo.

Pár besed o umetnosti.

France Fr. Stelè. — Po g. prof. Avg. Žigonu.

Vedno in vedno se toliko govori o umetnosti, vendar pa jih je malo, ki bi mogli odgovoriti z gotovostjo na vprašanje, kaj je pravzaprav umetnost. Večji obzor v izobrazbi navadno — pa ne vselej — razširi tudi nekoliko obzor v umetnosti, tako da človek iz svojega nazora o umetnosti izpusti nekaj reči in si privzame druge. Kakor rečeno, se govori o umetnosti jako veliko in ravno toliko je tudi ljudi, ki se hočejo nazumeti na umetnine. Nazadnje pridemo do tega, da se višje ceni diletantizem kakor pa resnična, plemenita umetnost, da omamlja lepa oblika, slavno ime, pozablja se pa na duha, ki brez nje ga ni življenja.

Ker se tolikokrat poprašuje, kaj je umetnost, kaj umetnina in to in ono, hočemo odgovoriti tukaj na kratko na par osnovnih vprašanj iz nauka o umetnosti, ki so podlaga vsakemu treznemu presojanju.

Namen umetnosti je zadovoljevati, razveseljevati, z eno besedo vzbujati v nas ugajanje. Umetnost namreč išče lepo v nas, v človeškem življenju in v svetu. Ko je to zasledila, poišče telo, ki je pripravno prevzeti to lepoto kot svojega duha — ustvarja takorekoč nova bitja, ki ob njih mi neumetniki posredno uživamo tisto lepoto, katero je gledal umetnik in užival neposredno, mogoče samo en trenutek, a je tako tisti srečni trenutek ohranil svojim soljudem, da tudi še pozni rodovi uživajo isto srečo.

Predmet umetnosti je torej lepota. Vir lepote in absolutna lepota pa je izven sveta, v Bogu namreč, ki je kot tak na tem svetu nedosegljiv. Ako bi bil ta cilj vse umetnosti končen in dosegljiv, bi z onim trenutkom, ko bi se enemu umetniku posrečilo obseči vse njegovo bistvo, prenehala vsaka umetnost, ker bi bila nepotrebna kot taka, namreč kot iskanje in spoznavanje lepote, v katerem spoznavanju je vir plemenitega veselja in ugajanja. Ker pa je ta cilj izven sveta in neskončen in ga mi nikdar ne moremo doseči, dokler smo smrtni ljudje, se nam ni prav nič treba bati, da bi kdaj prišel čas, ki bi mogel živeti brez umetnosti ali kakor se navadno izraža ta bojazen — brez poezije. Poleg stremljenja za

resnico in srečo je stremljenje za lepoto eno treh glavnih naših stremljenj, ki si brez njih ljudi ne moremo misliti.

Absolutna lepota je torej v Bogu in ker je duša ustvarjena po božji podobi, je vsaj podoba te lepote v naši duši; in tako lahko rečemo: dela, ki jim je človek vtisnil pečat svoje duše, ki imajo takorekoč v sebi duha od človekovega duha, torej košček lepote v kolikor mu je dosegljiva, spadajo v kraljestvo umetnosti in se imenujejo umetnine. Vsaka umetnina je takorekoč ena postaja na dolgem potu, ki ga človek gre k absolutni lepoti in vsota vseh umetnin je umetnost, kot izraz našega iskanja lepote in bližanja se k nji.

Spoznali ste že lahko iz tega vsega, da lepota sama ne zadostuje za umetnino, ampak da je treba nekega konkretnega telesa, ki sprejme abstraktno lepoto kot neko oživljajočo moč, moč, ki v njem igra podobno ulogo kakor v našem telesu duša. Za telo pa je potrebna tvarina, ki se pridružuje kot tretje, sicer najnižje, a za obstoj umetnine nič manj potrebno, kot prvo dvoje.

Kako nastane umetnina? Prvo pri umetniku je, da dobi vsebino. Bil je zanj ravno trenutek navdahnjenja, njegova duša je zasledila v svetu ali v življenju človeštva ali pa v svojem notranjem življenju neko lepoto. Človek je občutil pri tem neko srečo, ki mu je sicer neznan, pozabil v tem srečnem času na težave sveta, zdel se takorekoč prênešenega v nov svet. Takrat se je pa pojavil v človeku umetnik. Sklenil je ta občutek zasledene lepote prikleniti na materijo, da ga tako ohrani sebi in sočudem v uživanje. To kar je človek sedaj samo z duševnimi očmi videl in sklenil vpeljati sedaj v realni svet, to ravno tvori pozneje takozvano vsebino umetnine. Vsebina se drugikrat imenuje tudi misel, ideja, štimunga (razpoloženje piše »Slov. Narod« 14. okt. 1907.) in še drugače, če hočete. Ko si je umetnik jasen o vsebini, začne iskati snov. To snov dobi ali v svetu ali v življenju ali pa si jo v soglasju s svetom in življenjem izmisli sam, to se pravi, dobi jo v svetu domišljije. Ta snov je ali dejanje ali dogodek, prizor, pokrajina itd. In ko je tako umetnik dobil primerno snov in jo s pomočjo fantazije — če taka, kot jo je dobil v svetu, ni odgovarjala vsebini — predela tako, da je sposobna biti dostojna nositeljica vsebine, si poišče v soglasju s snovjo in vsebino še tvarino. Tvarino mu podaja materialni svet in po tvarini, ki si jo je izbral, delimo umetnost v razne stroke. Ker pa tvarina v realnem svetu nastopa ali v prostoru ali pa v času, zato delimo tudi stroke umetnosti v dva dela. Razdelitev je sledeča:

Umetnost

prostorne stroke:	časovne stroke:
slikarstvo,	poezija,
kiparstvo,	glasba,
stavbarstvo,	mimika (ples),

posamezna dela teh strok so pa umetnine.

Kip, slika, stavba zavzamejo neki prostor, kjer nastopijo, zato se njim odgovarjajoče stroke umetnosti imenujejo prostorne. Pesem, pa, skladba in ples pa potrebujejo le čas, ki je potreben za glas in pregibanje.

Ako si je tako umetnik izbral tudi tvarino in tako bodočo umetnino že brez vsega dalje uvrstil v neko stroko umetnosti, začne se delo. Sedaj pa umetnik po tvarini in v to vpodobljeni snovi izrazi svojo vsebino in čem večji duh je, tem bližje nas bo s svojim delom privedel do onega ideala, ki ga je enkrat gledal v svoji duši. In čem jasnejše je on to storil, čem večje soglasje je vlil me' tri zahtevane dele, tem večje umetniške vrednosti je umetnina.

Ko sedaj pristopi lajik, gledalec, se v njem vrši ravno nasproten proces kakor je bil oni ustvarjajočega umetnika. O nič ne vé o tistem videnju, ki ga je imel umetnik in ki se je ob njem čutil tako srečnega, da ga je imel za vrednega, da se izroči javnosti in ga ohrani s tem tudi sebi v veselje in tolažbo. Lajik nič ne vé o tem in ravno na podlagi tega, kar obstoja v realnem svetu, na podlagi materije in v njej izražene snovi, dejanja in dogodka, razbere šele tisto videnje, doživi ga sam in se čuti srečnega, ugaja mu, ker je lepo in ker vidi v tem neko sorodnost s tem, ki tudi njega oživlja, s svojo dušo. Čim bližje je to videnje ideje umetnine onemu videnju, ki ga je doživel umetnik, tem večja je umetnina. Naši čuti so oni organi, ki nam posredujejo spoznavanje sveta izven nas. Po višjih dveh, po vidu in posluhu, se pospešuje naše duševno življenje in ta dva sta tudi, ki nam posredujeta umetnine in sploh omogočata vsak umetnostni užitek.

Umetnost kot izraz ene lepote je istotako samo ena, ki se seveda radi lažjega pregleda deli v posamezne stroke in se potem včasih govori o pesniški, kiparski, stavbarski umetnosti itd. Tudi izraz lepa umetnost, ki bi dal sklepati, da je tudi še kaka nelepa ali vsaj indiferentna umetnost, nima smisla, ker umetnost kot izraz lepote je in ostane sama ob sebi že lepa, ker je to njen prvi pogoj in glavno bistvo.

Pogoj umetnosti in njen predmet je lepota, kakor smo rekli, njen namen pa vzbuditi v nas ugajanje. Ker je pa vsak človek svet záse, ki je za vsakega drugega deloma nerazumljiv in ima vsak človek v sebi neki svoj ideal lepote, ki se v gotovih točkah razlikuje od onega pri njegovem bratu, ker s tem idealom meri vso lepoto, je nemogoče, da bi vsem vse ugajalo. Ono merilo lepote takorekoč, ki ga ima vsak človek v večjem ali manjem obsegu, imenujemo okus. G. Žigon je okus takole opredelil: »Okus je razpoloženje duha, vsled katerega zamore ta videti lepoto.« Okus se menja celo pri enem in istem človeku v različnih starostih in se dá izobrazovati. V prvi vrsti je treba gledati na to, da si ohranimo čist okus, ki naj ga potem kot zadnji cilj izobrazimo v fin okus.

K koncu povdarimo še enkrat, da je duša umetnine edinole vsebina, ki je brez nje umetnina nemogoča. Ako je umetnik zanemaril tvarino in snov, a vendar postavil tak most od materialnega dela k duhovnemu

delu, namreč most snovi, da nam je mogoče dospeti do vsebine, je to še vseeno umetnina, čeprav bodo imeli kritiki marsikaj povedati o nji. Ako pa je umetnik zanemaril ali zgrešil vsebino, a pri tem negoval snov tako, da jo je privedel do najpopolnejše tehnike in formalne dovršenosti, njegovo delo z umetnostjo nima nič ali jako malo skupnega — on je in ostane formalist. Ravno tu največkrat grešé proti umetnosti oni, ki mislijo, da so umetniki, še več pa oni kritiki, ki jih kljub temu, da so drugače prepričani, hvalijo, posebno pa občinstvo, ki se tolikokrat slepo navdušuje za kak kadaver. Tu bi bilo treba na vseh straneh jako mnogo izboljšati, toda svet pač nikoli ne bo videl take zlate dobe.

To, prijatelji, so prva osnovna vprašanja, ki si jih je treba odgovoriti, predno kdo stopi v svetišče umetnosti in noče, da bi ga vsak podlistkar vlekel za nos. Naj bi te vrste vzbudile prav veliko zanimanje mej vami tudi za ta vprašanja!

O, kolikrat jaz sanjam . . .

O, kolikrat jaz sanjam,
o polju in poteh,
ki se gubijo v trave
in je njih znanec smeh!

Po njih samotno hodi
moja mladost,
na prsih belo lilijo,
v očeh sreče skrivnost . . .

Zato pa vedno, ko to mislim,
srce mi žalosti vzdrti
in solze tihih hrepenenj
mi pridejo v oči . . .

Srednješolsko dijaštvo.

Dopis o **nravnostnih razmerah med srednješolci** je zbudil mnogo vrišča. Vsem dopisnikom, ki so o tem poročali, hvala. Rabili bomo marsikaj prihodnjič. Čudno se nam zdi, da je protiven radikalni naraščaj, saj so vendar začeli ravno radikalci — in to jim štejemo v zaslugo — boj zlorabi spolnih strasti. Z orabe med srednješolci menda ne bodo zanikali, da je pa tu zloraba v nravnem, socialnem in higienskem oziru veliko nevarnejša, je pa tudi jasno. Mi smo celo tako drzni, da pričakujemo od radikalcev pomoči v tem oziru

* * *

Iz Ljubljane. Radikalci kulturno delajo, namreč s tem, da kujejo neslane verze in si izmišljajo psovke na katoliško dijaštvo.*) Kdor spregovori besedo, ki diši po katolicizmu, je jezuitsko fanatičen. — Isti svobodomiselnici raznašajo nečuvvene laži o katoliškem dijaštvu sploh, zlasti med žensko mladino; njuvče

*) Te tožbe, ki kaj osvetlujejo svobodomiselnost kolegijalnost, se vedno množe. Svoje tovariše pozivljamo, naj nasprotnikom ne slede na to polje, psovke prezirati, saj ne pomagata resna beseda in pameten razlog nič pri ljudeh, ki psujejo. Ur.

se to dogaja na plesu. Proti temu se bomo mogli le braniti, ako se bo katoliško dijaštvu tudi družabno razvijalo in dejansko pokazalo, da ni le iz kosti, temveč tudi mesa in krvi. — Naši dijaki nabirajo prispevke le za narodno šolo v Rožu; tako daleč ne gremo, da ne bi kupovali narodnega blaga.*)

* * *

Iz Ljubljane. — Beseda bivšim klerikalcem. Precejšen del radikalne armade se rekrutira iz bivših najbolj fanatičnih klerikalcev. Malo jih najdeš, ki bi enkrat ne bil »mežnaril«, ki ne bi hodil »k jezuitom«, ki ne bi hodil nekoč vsak mesec k svetim zakramentom itd. In ker je poturica hujši od Turka, zato tudi ti novopečeni radikalci skušajo porabiti vse prilike, da v boju proti črni pošasti nadomeste, kar so zamudili. Kar pa je najlepše, ti ljudje mislijo, da mi za njimi jokamo in žalujemo, domišljujejo si, kako škodo so nam napravili. Tem torej par vprašanj: Kako se strinja z vašim značajem (z značajnostjo se vedno ponašajo), da ste igrali, dokler je bilo boljše, vlogo, sedanji nasprotno? Kako ste mogli postati naenkrat radikalci, če ste bili preje prepričani o napačnosti teh idej? Kdaj ste igrali hinavca, ali sedaj ali preje? Obenem naj izrazim svoje veselje, da so se naše čete izkristalovale, da gremo sedaj brez strahu pred izdajalci naprej!

Eden, ki vas pozna.

* * *

O dijaški kuhinji v Ljubljani se je zadnje čase mnogo pisarilo. Brez potrebe se je povelečevalo kuhinjo, kot bi bilo res vse zgledno, dočim je na drugi strani govorila le strankarska strast, ki jo grize delo in trud katoliških krogov. Reforme je potrebna dijaška kuhinja. Poglejto malo nedostatke! Če se včasih snamejo vilice iz ročaja, ko zajemaš fižol, ali če je žlica malo prevlečena z zelenim volkom, to že ni nič hudega, saj ima dijak želodec iz usnja. Hujše je to, da uprava nekatere protežira pred drugimi. Kdor se hlina, se mu veliko bolje godi, kakor malemu dijaku ali onemu, ki ne krivi svojega hrbita pred vsakaterim. Dovolj velik dokaz slabe hrane in slabih zdravstvenih naredb se vidi v tem, da vsako leto par dijakov zboli za — jetiko. H koncu naj še pristavim, da je letos na vitez nekoliko bolje, a po večini je stara kuhinja, ki jo znači dijaški izraz »Fovš«. Naj se moje besede ne vzamejo kakor napad na gospode odbornike, ki brez dvoma žele vse dobro dijaštvu, ampak moj namen je, opozoriti na napake, da se jih popravi. Najsi ima tudi kuhinja malo sredstev, da ne more biti hrana izvrstna, na snago se lahko gleda in ravna z vsemi jednako.

* * *

Iz Kranja. Nekateri radovedneži izprašujejo, kako da se »Omladina« nič ne zanima za razmere na naši gimnaziji. Neki profesor slovenščine in latinščine v tem razredu je čuden pedagog. S samimi dvojkami, grožnjami in zapori se mladina ne vzgaja. Temu gospodu se tudi ne zdi vredno poučevati slovenščine; pri slovenskih urah raiši pridno deli dvojke za latinske besede, da jih ja lahko dobi vsak dovolj. Saj je »Omladina« v takih slučajih navadno zelo postrežljiva, zakaj tu nič ne podreza?

* * *

K poglavju o dijaških stanovanjih. Predlanskim je umrla na nekem dijaškem stanovanju neka oseba za jetiko. Ta oseba je hirala za to boleznijo več let in med tem časom so bili vedno na istem stanovanju dijaki. Tudi lansko

*) Opozarjamo na naše stališče, ki smo ga označili napram C. M. družbi v 1. številki „Zore“. Listi pišejo, da bojkotiramo C. M. družbo, kar je v taki splošnosti rečeno res in ni res. Nismo zato, da se direktno podpira kranjsko liberalno družbo, a odločno smo pozivali somišljenike, da podpirajo šolo v Rožu in Šolski dom v Gorici. Ali s tem škodimo narodnemu šolstvu? Za rojake ob meji nam je skrb, ne pa za ugled ljubljanskih klik

leto je bilo nad pol leta pet dijakov pri isti gospodinji. Izmed teh je eden, abiturient, pred kratkim umrl, eden pa leži bolan. Zani č čas je zopet umrla neki tukajšnji dijaški gospodinji hči za jetiko. Mati ima dijake seveda na stanovanju kar naprej. Kranj ne bo propadel, če tudi dobi par dijakov jetiko!

* * *

Gorica. Še vedno nastavljajo na srednjih šolah nemške profesorje, ki ne čutijo z dijaki in jih ne razumejo. Zato je izbruhnila znana demonstracija. Na gimnaziji so dobili osmošolci za profesorja matematike in fizike Nemca iz Šlezije, ki zahteva po drugi metodi, dijaki pa stoje pred zrelostnim izpitom. Med dijaki je opažati živahnega gibanja, zanimajo se za razna vprašanja in izobražajo. Začela se je povdarjati krščanska misel. Vrta katoliška inteligenca je v ozkem stiku z dijaštvom, da mu pomaga pri izobrazbi in pravi vzgoji. »Soča« je zagnala velik krik, denuncirala, pozivljala šolsko oblast, a se je blamirala. Doprinesla je le dokaz, da liberalno časopisje denuncira, kjer le more. — Probujo slovenskega dijaštva v Gorici pa pozdravljamo z veseljem! J.

* * *

Moribor in Celje. Vedno boli se kaže, kaj razumejo liberalci pod besedo »narodni blagor«. Vse njihovo delo obstoji namreč v gonji proti duhovništvu in proti krščansko prepričanim ljudem. V ospredje se sili »Svoboda«, glasilo svobodomiselnega narodnonaprednega dijaštva, ki napada v svoji zadnji številki (15. novembra) na prav nesramen način nekatere gospode profesorje, ki so si pridobili za slovensko učečo se mladino veliko zaslug. »Svoboda«, ki si je napisala na svoj prapor »Vse za narod«, napada ravno može, ki veliko delujejo za narod.

Dolg članek je posvetila g. dr. Kovačiču (namesto Kavčiču), veroučitelju na c. kr. gimnaziji v Mariboru. Čudno se mi je zdelo, da bi mogel pisati te vrste kak mariborski dijak, ki ima v sebi le nekaj čuta hvaležnosti.

Dolgo let že služi gospod profesor Kavčič na mariborski gimnaziji, spoštovan in priljubljen pri svojih tovariših in učencih. Vsi vedo, da je pravi oče mariborskemu slovenskemu dijaštvu. Koliko dijakov bi že bilo moralo opustiti študije, če bi ne bila priskočila na pomoč njegova dobrotljiva roka. To vse pa ostane zakrito, ker je gospod profesor preskromen in če pri katerem, se kaže pri niem uresničitev besed: »Naj ne ve levica, kar dela desnica.« In kdo je isti, ki žrtvuje vse svoje imetje mariborski dijaški kuhinji, ki si pritrga samemu sebi, da bi imeli le dijaki kaj jesti, in to ne samo katoliško prepričani dijaki (ti v manjšini), ampak tudi radikalni in liberalni (in sicer v množini!). In tako hvalo ima gospod profesor od vse svoje požrtovalnosti? Grdo, črno nehvaležnost od mnogih dijakov, ki se prištevajo »naprednim«. Da, napredni so v svoji neolikanosti!

Kot profesorja ga spoštujejo in čislajo vsi, ki so imeli kedaj čast, da so bili njegovi učenci. Razumljivo pa je, da ne more in ne sme (kakor vsak drug profesor) pripustiti, da bi čitali liberalno „Omladino“ nižjegimnazijci, ki so gotovo prišli v veliki množini dobro in krščansko vzgojeni od doma in ki še ne morejo razsoditi, kaj je v listu dobrega, kaj škodljivega.

Drugi gospod profesor, kateremu je blagovolila »Svoboda« posvetiti tudi daljši članek, je vobče spoštovan in priljubljen gospod profesor dr. Karl Verstovšek. Seveda, gospod profesor vam je trn v oči, ker je narodno delaven in vnet za dobro stvar, ker je popustil blatne steze liberalizma in liberalcev prhel in črviv tabor.

Najbolj pa peče »Svobodo« profesor celjske slovenske gimnazije g. Fon. Napisala je dolg članek „Pedagog Fon — vodja slovenske gimnazije v Celju“. Nekaj razburjenih glav liberalnih srednješolcev apelira na slovenske poslance (strmite!), da morajo napeti vse svoje moči, da ne postane gospod profesor Fon mogoče ravnatelj samostojnih slovensko-nemških celjskih razredov. »Kaj, gospod profesor Fon se predrzne potegovati za ravnateljstvo, oni tiran, ki je umoril celo vrsto nadebudnih dijakov, ki vedno zatira slovensko mladino, ne, to ne sme biti!« Tako obupno vpijejo liberalci. Naravnost smešno!

Ironično se mora zares nasmehnuti vsak, ki pozna gospoda profesorja Fona in je bil njegov učenec. Gospodine dopisovalec, poznavajo se »tudi brez knofov« in veva, zakaj piše veter iz Ljubljane proti Celju.

Zgled naj vam povem, kako je gospod profesor hotel »umoriti« jednega izmed svojih učencev, prvošolca.

Meseca decembra leta 1900 sreča dotičnega dijaka na celjskem glavnem trgu. Dijak je bil prelahko oblečen za mrzlo grudnovno vreme. Gospod profesor ga vpraša, zakaj se ne obleče topleje; lahko se prehladi. »Nimam bolj tople obleke,« odgovori dijak. In takoj ga popelje gospod profesor h krojaču in mu da napraviti suknjo. In tako je storil mnogim učencem.

Drugi vzgled kaže, kako »zatira« gospod profesor slovenske dijake. »Svoboda« trdi, da ni gospod profesor nikak pedagog in da je »klečeplazil« okoli višjih, da je prišel višje. To je očitna laž! Ni mu treba »klečeplaziti okoli višjih«, ker priporočajo ga uspehi, ki so obilni pri njegovih učencih. To se razvidi že iz tega, da gospod profesor pripelja vedno največ učencev iz prvega v četrti razred in tem gre potem dobro tudi v višjih razredih, ne le v Celju, ampak tudi na drugih gimnazijah. Tako je šlo leta 1901/02 šest učencev gospoda profesorja Fona v Maribor, ki so vsi dospeli letos v osmi razred brez vseh težav. Znano pa je, da je imela ravno letošnja mariborska oktava slabe čase. V peti jih je bilo 55 učencev, a v osmi jih je od teh le 23. In izmed teh je le osem onih, ki so prišli iz prvega b-razreda v osmo, dasiravno jih je bilo v prvi od začetka leta čez 80. Tako torej!

Iz srca bi privoščili gospodu profesorju Fonu, če bi se res uresničil strah liberalcev. In če je novi suplent gospod Bračko prevzel »Fonove manire«, ga pozdravljamo najsrčneje, ker potem nam je upati, da se bo slovenskim dijakom še dobro godilo.

»Celeius«.

Razno.

VI. splošni avstrijski katoliški shod in srednješolstvo. Sklenile so se resolucije: Katoliški shod smatra za najvažnejši predpogoj razcvita družbe in države, da se vzgaja in podučuje na naših srednjih šolah po strogo versko-nravnih in patriotičnih načelih (pri Slovencih je nedostatna versko-nravnna vzgoja, v oziru državnega in dinastičnega patriotizma se ne more več zgoditi, pač pa se za nemarja dosledno narodnostna vzgoja, ki je pri Nemcih vzorna — op. por.); že nekaka mlačnost in malenkostno zanimanje v tem oziru se lahko težko maščuje in je vzrok jako sumljivim pojavom. — Po izkušnji dolgih let priznava katoliški shod, da tiči velika nevarnost za cerkev in državo v protiverskih in protipatriotičnih naziranjih, ako se vzgaja mladina v njih; izobraženstvo, ki prestopa s srednjih šol na visoke ali v življenje, neguje neredko prekucijo. Da se goji v velikem delu visokošolske mladine vedno večje sovraštvo do vere in se širijo izdajalske misli, tem je iskati vzroka in vira predvsem v lahkomišljenosti in nemarnosti pri srednješolski vzgoji. Zato pozivlja VI. katoliški shod učno upravo nujno, naj pospešuje versko-nravnno in patriotično vzgojo mladine na srednjih šolah v zvezi s cerkvenimi oblastmi in naj zavrača vsako nemarnost z vsemi sredstvi, ki jih ima na razpolago. Kot posebno dolžnost pa označuje vsem krščanskim starišem in varuhom, da so jako skrbni, ko izbirajo učitelje in učne zavode.

—x.

K »ženski izobrazbi«. — **Nemško:** Z žensko šolo se je bavilo letos troje velikanskih zborovanj v Hamburgu, Ulmu in Kaslu. V Ulmu so sprejeli na predlog g. Avguste Sprengel sledeči načrt: 1. Za veliko število učenek je potreba, da se ustanove ženske šole. — 2. Smoter ženskih šol je: a) osebna izobrazba; b) gospodinjska izobrazba, kar se tiče vzgoje in gospodinjstva; c) socialna iz-

obrazba. — 3. Načelno mora zahtevati taka šola: a) da imajo učenke dovoljno predizobrazbe (kolikor se zahteva za vstop v žensko učiteljsiše; b) da učenke delajo temeljito in kolikor mogoče samostojno; c) da traja tečaj dve leti. — 4. V prvo leto spadajo: a) stroke, ki nadaljujejo delo v šoli in izobražajo osebo (materin jezik, zgodovina itd.); b) stroke, ki uvajajo teoretično in praktično v vzgojno delo. — 5. Snov drugega leta: a) gospodinjska izobrazba v teoriji in praksi; b) uvod v socialno pomožno delo. — 6. Tuji jeziki so prosti predmeti. — 7. Taka ženska šola naj ni v zvezi z učiteljsiščem. — 8. Najenostavnejše se zasnjuje ta organizacija in svojemu namenu primerno tako-le: a) prvi del se spoji z višjo dekliško šolo (»höhere Mädchenschule« ima na Nemškem deset razredov); b) drugo leto se spoji z dobro gospodinjsko šolo. — **Francoska:** Načrt gospodinjskega poduka na višjih javnih dekliških šolah (veljaven s šolskim letom 1907/08, minister Briand) določa sledeči red v poduku. Vloga ženske, ki vodi in upravlja gospodinjstvo. — Potreba reda, skrbi in varčnosti. — Ohranitev pohištva, materijala, perilo. — Ročna dela. — Šivanje s strojem. — Pranje in glajenje. — Splošna pravila, zadevajoča pripravlanje in ohranjanje jedil in pijač. — Knjigovodstvo. — Dohodki in izdatki. — Nujni izdatki, nakupovanje v splošno. — Brezpotrebni izdatki. — Varčnost, zavarovanje življenja itd. —x.

* * *

Gibanje proti zlorabi alkohola se mora zanesti pred vsem med mladino bodisi na deželi, bodisi v šolah. V katerikoli namen se smejo združevati pri nas dijaki le pod vodstvom profesorjev. Zato je odvisno od profesorjev, ali kaj store proti alkoholu, proti kateremu se najuspešnejše bori v društvih. Zmernostna društva pa navadno ne dosežajo svojega namena, ker je zmernost jako relativen pojem; ta je zmeren, ako spije en kozarec, oni dva litra. Sredstvo mora biti bolj radikalno -- abstinenca. Zaščitniki protialkoholnega gibanja med dijaštvom na Nemškem so zato ustanavljali abstinentna društva; prvo je nastalo v Nürnbergu 10. oktobra 1901. Sledilo je društvo »Germania, abstinentna zveza nemških šol«, ki teritorialno ni omejena. Društvo je narastlo od 109 na 395 članov v štirih letih. Po § 6. in 7. se zaveže vsak ud, da se popolnoma zdržuje vseh opojnih pijač, razen ako zahteva zdravniški ali cerkven predpis, da pije. Ud organizacije, ki razpada v manjše lokalne organizacije, je lahko vsek učenec, ki je dovršil 13. leto, poleg tega pa tudi starejši, ki so končali šole. — Snovanja abstinenčnih krožkov bi gotovo podpirala tudi učna oblast; seveda ne bi smeli biti ti krožki le na papirju, temveč dajati bi morali dijaštvu plemenite in duhovite zabave, literarne večere, bavljenje z godbo in petjem, gledišče itd. —x.

* * *

Moravsko srednješolstvo. Po izkazu deželnega šolskega sveta moravskega je v tekočem šolskem letu na Moravskem 67 srednješolskih zavodov, 34 čeških, 33 pa nemških. Vseh gimnazij je 30, od teh 16 čeških, ki jih obiskuje 4732 dijakov ostalih 14 pa nemških, s 3457 dijaki. Realk imajo Moravci 33 (!), in sicer Čehi 17, s 4582, Nemci pa 16, s 4180 dijaki. Od omenjenih zavodov vzdržujeta država in dežela Čehom 29 zavodov, Nemcem pa celo 31, kar ostro priča, kako neprijazno se postopa s Čehi, ki tvorijo skoro tričetrtine vsega prebivalstva. Ostalih 5 čeških zavodov podpirajo češke občine in Matica Šolska, ki je ravno pred dvema mesecema kupila svet v nemškem mestu Znojmu, da ondi zgradi svoj tretji srednješolski zavod na Moravi. Kako prenapolnjeni so češki zavodi, razvidimo iz tega, da je na njih 61 vsporednic, dočim je pridejanih nemških šolam samo 30 paralel. Vseh čeških srednješolcev moravskih je letos 9305, nemških pa 7637. — K srednjim šolam se prištevajo še 4 ženski liceji, od katerih pa imajo Čehi samo enega, namreč »Vesno« v Brnu, ki šteje 295 dijakinj in se zlasti zadnji čas lepo razvija. Nemci imajo troje licejev (v Brnu, Znojmu in Ostrovi) s 531 dijakinjami. P.